

Pakweg 35 jaar geleden was de oproep om positieve waarde te hechten aan ‘het voordeel van de twijfel’ een belangrijk thema in het humanistische gedachtegoed.

Nu, in ons tijdsgewricht, lijkt twijfel alom nog veel minder geliefd dan destijds. In politiek en maatschappelijk debat bestoken partijen elkaar met beweringen, suggesties en vermoedens die worden gepresenteerd met de zwaarte van onweerlegbare feiten. En ook het individuele leven lijkt steeds meer doordrongen van de hang naar absolutisme.

Wat is eigenlijk het voordeel van twijfel? Weegt het op tegen nadelen? Welke activiteit kunnen we beschouwen als het tegenovergestelde van twijfelen? En wat is de samenhang tussen kwalificaties als twijfel, feit, fake, kans, wetenschap en mening? En is ook bij twijfel sprake van ‘kairos’, het juiste moment en de juiste plek?

Na de afgelopen lezingencycli, waarin onderwerpen als waarheid, weten, gelijk hebben/krijgen/zijn, en wereldburgerschap centraal stonden, gaan we ons in deze 32^e serie verdiepen in de plaats en functie van twijfel in onze actualiteit. We gaan te rade bij diverse klassieke en moderne filosofen, maar ook bij onszelf.

We gaan onderzoeken of de uitspraak van de staatsman/filosoof Marcus Tullius Cicero (106-43) klopt, dat je door te twijfelen tot waarheid komt (“dubitando ad veritatem pervenimus”). Zomaar een uitspraak tot waarheid bombarderen, werkt in ieder geval desastreus, dat is al duidelijk.

Tijd: Zondagmiddagen
van 13.30 - 16.00 uur

Plaats: De Bres – Schoolstraat 4 –
8911 BH Leeuwarden

Kosten deelname: €10,- p.p. per bijeenkomst
(in verband met de onzekere tijden kan het zijn dat we de prijs in 2024 moeten aanpassen)

U kunt contant betalen aan de zaal, of dit bedrag storten op bankrekeningnummer NL 16 TRIO 0198 3836 65 t.n.v. penningmeester HV-Fryslân.

Wanneer u zich vooraf inschrijft voor het bijwonen van alle lezingen geldt een gereduceerd tarief van €50,- (voor de hele serie).

Wanneer u geld overmaakt, graag vermelden welke inleiding/inleidingen het betreft.

Informatie:

www.humanistischverbond.nl
www.theaterdebres.nl

Vragen:

secretariaat@hvfryslan.nl
app of sms naar: 06-33781823

twijfel als keuze

Filosofie voor een
breed publiek
2023 - 2024

Twijfel als keuze – leren laveren tussen fundamentalisme en relativisme

8 oktober 2023

Wat betekent twijfel?

Om goed te kunnen nadenken en inzichten te kunnen toepassen is het nodig om begrippen goed te definiëren en in verband te plaatsen. Wat is twijfelen? Wat doen we als we kansen berekenen? En wat hebben deze activiteiten met elkaar te maken? Wanneer is iets een feit? En wat gebeurt er als ik een mening heb? Inleider: prof.dr. Paul van Tongeren (*filosoof – Radboud Universiteit Nijmegen*)

12 november 2023

Existentiële twijfel

Het gaat hier natuurlijk niet over de twijfel over müsli of boterhammen bij het ontbijt, maar over existentiële twijfel. Die treedt op wanneer je de illusie hebt dat je een robuuste eenheid bent, maar geplaagd wordt door je meervoudigheid. Twijfel aan je leven treedt vooral op als je slaags raakt met een lastig element van je persoonlijkheid, wat zich uit als angst of depressie. Het boeddhisme en de niet uitsluitend op het rationele gerichte stroming in de Renaissance proberen dit probleem op dezelfde manier op te lossen, namelijk door niet de twijfel, maar de innerlijke gespletenheid die eraan ten grondslag ligt aan te pakken. Zij doen dit door “vriendschap te sluiten met jezelf.” Dat betekent vooral dat je vriendschap sluit met het segment van je persoonlijkheid waar je het meeste moeite mee hebt. De grote Renaissance-geleerde Marsilio Ficino benadert zo zijn depressieve kant in *Liber de Vita* (1489). Hij erkent zijn “melancholia”, constateert dat vooral kunstenaars en filosofen er last van hebben, en verzoent die dan met de andere elementen van zijn persoonlijkheid, die hij toedicht aan de invloed van de verschillende planeten. Het boeddhisme heeft net zo’n energetische aanpak, waardoor ook het lichaam erbij betrokken wordt. In meditatie worden de interne krachten geharmoniseerd door ze de ruimte te geven. Een dergelijke houding tegenover de verschillende krachten in jezelf kan ook leiden tot openheid

tegenover de uiteenlopende krachten in de buitenwereld. Parallel hieraan lijkt de visie van James Bridle in *Ways of Being*.

Inleider: Meino Zeillemaker (*fotograaf, filmmaker, schrijver, leraar Shambala boeddhisme*)

10 december 2023

Twijfel aan het strafrecht

Waarom straffen we? Is straf te rechtvaardigen? Dr. Clara Wichmann (1885-1922) kennen we vooral als een belangrijke voorvechtster van het vrouwenkiesrecht in Nederland, maar de filosofische vraag of straf rechtvaardig is hield de rechtsfilosoof en jurist misschien wel het meest bezig. Ze promoveerde op de geschiedenis van het strafbegrip en richtte een actiegroep op die streefde naar de opheffing van het strafbeginsel. Ze schreef essays om haar standpunt dat straf per definitie onrechtvaardig is te onderbouwen en gaf tot haar dood lezingen over dit onderwerp. Het idee dat misdaad straf verdient is volgens haar diep geworteld in onze aard, wat het moeilijk maakt om eraan te twijfelen. Toch pleit ze ervoor om precies dat te doen. Wichmann schreef honderd jaar geleden. Vandaag de dag is ons strafklimaat flink verhard. Tijd om Wichmanns twijfel aan ons recht tot straffen weer in herinnering te brengen. Haar uitdagende betoog houdt ons een spiegel voor. Inleider: drs. Marthe Kerkwijk *Marthe Kerkwijk is filosoof en programma-manager bij de Internationale School voor Wijsbegeerte, waar Clara Wichmann honderd jaar eerder dezelfde functie vervulde. Net als Wichmann is zij gespecialiseerd in sociale filosofie. Ze verzorgde een inleiding bij en hertaling van essays van Wichmann in het boek “Het recht tot straffen hebben we niet. Essays over misdaad en vergelding” (ISVW Uitgevers, 2023).*

14 januari 2024

Wat is de relatie tussen twijfel en gevoel van eigenwaarde?

Over Schopenhauer en Nietzsche.

De moed om te twijfelen als vorm van amor fati.

Zekerheid als angst voor vrijheid.

Inleiders: drs. Frank Meester (*filosoof/*

publicist/musicus) en drs. Maarten Meester (*filosoof, journalist, docent/student*)

11 februari 2024

Kun je twijfelen leren?

Twijfel in opvoeding en onderwijs. Over de rol van cynisme en fundamentalisme. Over de relatie tussen cynisme en creativiteit/fantasie.

In de klassieke traditie van het cynisme staat kritiek op / twijfel aan culturele gewoonten en geaccepteerde waarheden centraal. Cynici richtten zich op eenvoudig en eerlijk leven. Wat kunnen moderne wereldburgers leren van het cynisme?

Inleider: dr. Han Thomas Adriaenssen (*filosoof – Rijksuniversiteit Groningen*)

10 maart 2024

Ik twijfel, dus wij zijn

De zinsnede 'Ik twijfel' wordt in deze tijd al gauw gelezen als een uitspraak van een individu dat iets niet weet, onzeker is, geen beslissingen kan nemen ... Terwijl van het 'ik' wordt verwacht dat het stevig in de schoenen staat en in staat is tot stellige uitspraken te komen. Bij ieder debat dat langs komt, wordt het 'ik' gevraagd om een stevige mening. Twijfel als hermeneutische grondhouding leidt echter tot iets heel anders: creativiteit, verbinding, worteling én vernieuwing.

Met Paul Ricoeur en een kunstenaar als Grayson Perry onderzoeken we hoe twijfel tot een 'wij' kan brengen.

Inleider: dr. Els Maeckelberghe (*ethicus Beatrix Kinderziekenhuis Groningen / UMCG*)